

Broderfolk, men ikke våpenbrødre? Sveriges syn på sine to naboland Finland og Norge i den kritiske perioden 1948-1949

av Ingeborg Løkling

Hovedpunkter

- En felles sikkerhetspolitisk løsning for hele Norden var et sterkt ønske for Sverige. Håpet var at dette skulle munne ut i et standpunkt om alliansefrihet.
- Den svenske tilnærmingen til Sovjetunionen i perioden fremstår tidvis som en form for avskrekkelse og beroligelse. Til forskjell fra den politikken som er benyttet i Norge senere, skjedde dette på vegne av en tredjepart, Finland.
- Til tross for at Sovjetunionen strammet grepet i Øst-Europa våren 1948, innebar svensk strategisk tenkning fremdeles å se et angrep både fra vest og fra øst som sannsynlig.
- Det eksisterte omfattende uenighet om Sveriges veivalg 1948-49 innad i spesielt det svenske embetsverket og militæret. Enkelte talte åpent imot regjeringens linje og håpet på regjeringsskifte.
- Der forholdet til Finland fungerte som en bekreftelse av den svenske nøytralitetens forhandlingsposisjon, representerte forholdet til Norge en utfordring for nøytraliteten.

Mot slutten av 1940-tallet var det tydelig for både de vestlige stormaktene og for de nordiske landene at avstanden mellom øst og vest var økende. Marshallplanen, økende sovjetisk innblanding i landene i Øst-Europa, og spesielt det kommunistiske kuppet i Tsjekkoslovakia skapte en isfront mellom USA, og Sovjetunionen, og mange land fryktet at det gikk mot en ny verdenskrig, kun kort tid etter den forrige.

Mellom de to frontene lå de nordiske landene. I løpet av et drøyt år, fra våren 1948 til våren 1949 foretok de en rekke veivalg som la grunnlaget for et for et system som skulle vare helt til Sverige og Finland søkte medlemskap i NATO i mai 2022. I dette året foregikk det flere omfattende forhandlingsprosesser i Norden. Finland ble invitert til å forhandle frem en vennskaps-, samarbeids- og bistandsavtale (VSB-avtale) med Sovjetunionen, noe som la klare rammer for finsk sikkerhetspolitikk. Norge deltok i de skandinaviske forsvarsforhandlingene. Da disse brøt sammen, søkte Norge NATO-medlemskap.

Denne analysen bygger på en masteroppgave som ble ferdigstilt ved UiO våren 2023, med støtte fra mastergradsstipendordningen på IFS.¹ Ønsket var å kunne si noe om den nordiske sikkerhetspolitikken som en helhet, ved å se på en enkelt aktør; Sverige. Rent konkret var målsetningen å si noe betydningen av de to nabolandene på hver side for den svenske sikkerhetspolitikken.

Gjennom denne skjellsettende perioden i nordisk sikkerhetspolitikk hadde Sverige lagt ned en betydelig innsats i samhandlingen med nabolandene for å sikre sine egne sikkerhetspolitiske mål. Alle helst var målet en felles nordisk politikk i den mer og mer spente situasjonen. Dette skulle sikres gjennom svensk diplomatisk virksomhet, forsvarsplanlegging, uttalelser til mediene, og ikke minst kontakten med stormaktene, da spesielt Sovjetunionen og USA. Denne innsatsen mislyktes imidlertid, og Sverige ble alene om å velge alliansefrihet. Hvilken rolle ønsket Sverige å spille overfor Norge i vest, og Finland i øst? Hvilke vurderinger ble gjort i den svenske regjeringen, embetsverket og forsvarer i løpet av denne perioden? Og hvor samlet var de svenske beslutningstakerne i sin tilnærming til nabolandene?

For å kunne si noe om de svenske vurderingene er det tatt utgangspunkt i kildemateriale fra det svenske utenriksdepartementet, Forsvaret, samt

personarkiv og utgitte eller transkriberte dagbøker fra sentrale medlemmer av regjeringen, embetsverket og forsvarsledelsen. Da temaet nordisk sikkerhetspolitikk på begynnelsen av den kalde krigen, og den norske NATO-debatten er særdeles grundig og godt behandlet i en rekke litterære verk, støtter oppgaven seg også på solid litteratur.

I tidligere forskning er det ofte fokusert enten på det bilaterale forholdet Sverige-Finland eller Sverige-Norge, eller en tilnærming der man har studert enten de skandinaviske forsvarsforhandlingene eller den finsk-sovjetiske avtalen hver for seg. Denne oppgavens tilnærming har imidlertid sett de to prosessene under ett. Dette har også gjort det mulig å peke ut hvordan den ene prosessen tilsynelatende påvirket den andre. Dermed er oppgaven i stand til å supplere og tilførte eksisterende kunnskap til saksfeltet.

AVSKREKKING OG BEROLIGELSE PÅ SVENSK

Det sovjetstøttede kuppet i Tsjekkoslovakia i februar 1948 skjedde samtidig som den finske presidenten Juho Kusti Paasikivi mottok et brev fra Sovjetunionens leder Josef Stalin.² Brevet hadde en vennlig tone, og lot Finland akseptere eller avslå forslaget om å utarbeide en Vennskaps-, Samarbeids- og Bistandsavtale.³ På sovjetisk side ble avtalen presentert som et samarbeid mellom Finland og Sovjetunionen for å motvirke «tysk aggressjon», og et motsvar til den vestlig-orienterte utviklingen i Europa de siste årene.⁴ Lignende avtaler var nylig inngått med Romania og Ungarn, som i likhet med Finland hadde kjempet på tysk side mot Sovjetunionen under krigen.⁵ Finnene, og de fleste vest-europeiske land, fryktet at den virkelige ambisjonen var å skaffe et rammeverk for å senere kunne etablere militære baser, eller flytte styrker inn i Finland.⁶ Samtidig var spørsmålet hvor vennlig Stalin ville være hvis Finland skulle avslå tilbudet. Diskusjonen endte med at Finland sendte en delegasjon til Moskva for å forhandle i mars 1948.

I arbeidet med denne avtalen involverte Sverige seg på en rekke måter. Både på ministernivå og gjennom Sveriges ambassadør i Moskva, Rolf Sohlman, presenterte Sverige sine synspunkter. Hovedlinjen, og det som kom frem offentlig, var at Sveriges alliansefrie linje lå fast, uavhengig

av hva Finland foretok seg.⁷ Sveriges utenriksminister Östen Undén understreket flere ganger både overfor representanter fra vestmaktene, og til media, at Sverige ikke ville gjøre om på sin utenrikspolitikk selv om Finland nå følte seg presset. Til en gruppe journalister i Paris gikk han så langt som å si at selv ikke et kommunistisk kupp i Finland ville ha noe å si for den svenske nøytralitetspolitikken.⁸

Bak lukkede dører var imidlertid tonen en ganske annen. Både Undén og ambassadør Sohlman uttalte i møter med sovjetiske representanter at dersom Finlands selvstyre ble for mye innskrenket av avtalen, ville dette «kanskje» kunne påvirke den svenske utenrikspolitikken.⁹ Samtidig ble det motsatte kommunisert i møte med vestmaktene. Et forslag om en vestlig uttalelse til støtte for Skandinavia ble kraftig moderert etter Undéns ønske.¹⁰ Enhver antydning fra vestmaktene om at Sverige ville kunne bli nestemann til å motta et paktforslag ble møtt med forsikringer om at Sveriges snart 150 år gamle alliansefrihet ikke ville påvirkes av VSB-pakten på noen måte.¹¹

Disse svenske uttalelsene har tidligere blitt sammenlignet med det norske begrepsparet avskrekking og beroligelse. På svensk har historikeren Olof Kronvall oversatt det med *förtroendeskapade och avskräckning*.¹² Forskjellen fra den norske modellen er imidlertid at Sverige under VSB-avtalen bedrev en form for proxy-avskrekking. Finland hadde, etter våpenhvilen og deretter fredsavtalen med Sovjetunionen hverken ressursene eller tillatelsen til å bestemme egen sikkerhetspolitikk. Den finske regjeringen hadde bedt den svenske om assistanse under forhandlingene, for å sikre seg best mulige vilkår. Dermed kan det hevdes at Sverige bedrev avskrekking og beroligelse på Finlands vegne. Denne hadde imidlertid to dimensjoner. Etter det svenske synet var Finlands sikkerhet også viktig for Sverige sikkerhet, en gang oppsummert som «Finlands sak er svår, men vår».¹³ Ved å sikre Finlands fremtidige selvstendighet, jobbet svenskene både for Finland, men også for seg selv. Et naboland under fullstendig sovjetisk kontroll var ikke ønskelig. Sverige beroliget Sovjetunionen ved å indikere at de ikke hadde noe ønske om å nærme seg vestmaktene. Dette ville, etter svensk logikk, føre til at Sovjetunionen ikke så det som nødvendig å besette Finland. Dermed ville beroligelsen forbedre både Finlands og Sveriges sikkerhet. På

lik linje ville Sverige avskrekke med å indikere at sovjetisk fremferd i Finland kunne rokke ved den svenske nøytraliteten.¹⁴

NORGE SOM KOMPLISERENDE FAKTOR

Sveriges bruk av avskrekking og beroligelse på vegne av Finland hvilte på antakelse om at Sovjetunionen la vekt både på svensk opinion, og på betydningen av svensk alliansefrihet. Sovjetiske representanter tok flere ganger opp den svenske pressens negative vinkling på avtalens intensjoner, og sovjetiske representanter fremstod som mer lydthøre i diskusjonene med finnene etter møtene med representanter fra Sverige.¹⁵ Det kan derfor se ut til at denne proxy-avskrekkingen hadde en effekt. Uansett hvor mye Sovjetunionen faktisk la vekt på den svenske alliansefriheten, satt Sverige selv igjen med et inntrykk om at dette var tilfelle.

Etter at paktforslaget hadde nådd Finland, begynte det å gå rykter om en ny pakt med Norge. Dette førte til at Norge intensiverte sin kontakt med vestmaktene, og var interesserte i å knytte bånd vestover.¹⁶ En norsk vestvending var uheldig både for Finland og for Sverige. Det ville umuliggjøre det svenske ønsket om en felles nøytralitet i Norden, og det ville også slå beina under den troverdige svenske avskrekkingen på vegne av Finland. Dersom Norge valgte side, var svensk alliansefrihet mindre verdt som et forhandlingskort. Dette bekymret finnene såpass mye at Sverige også ble bedt om å hjelpe med å unngå at Norge begynte med «någon som helst flirt» med vestmaktene.¹⁷

Da avtalen ble ferdigstilt, satt både Sverige og Finland igjen med en følelse om at de finske synspunktene hadde blitt lyttet til i Moskva. Finnene hadde fått gjennomslag for en rekke formuleringer i avtalen, blant annet at Finland eksplisitt måtte be om hjelp fra Sovjetunionen hvis de følte seg truet. Sovjetunionen kunne altså ikke ta saken i egne hender.¹⁸

Både utenriksminister Undén og ambassadør Sohlman gikk raskt tilbake til innstillingen om at avtalen ikke ville ha fått noe å si for svensk utenriks- og sikkerhetspolitikk. I deres øyne hadde Sverige vært delaktige i å sikre Finland en god avtale, takket være bruken av nøytraliteten som forhandlingskort. Undén skrev at Sverige ville ha

reagert og satt seg til motverge dersom Finland hadde blitt tvunget til å godta en diktat.¹⁹ Dette var den

Prosesen med VSB-avtalen hadde ført til nye lærdommer for Sverige. For det første fremstod den svenske alliansefriheten som et viktig kort i spillet om Europa, og selv stormakter som Sovjetunionen la tilsynelatende vekt på viktigheten av dette. For det andre var det tydelig at Sveriges handlingsfrihet ville bli innskrenket dersom Norge, Finland eller begge land skulle bli for tett knyttet til hver sin stormakt. Dette kan være en annen av de mange forklaringene bak hvorfor Sverige foreslo forhandlinger om skandinavisk forsvarssamarbeid kort tid etterpå.

DET SVENSKES TRUSSELBILDET

Parallelt med forhandlingene i Moskva, hadde det begynt å gå rykter om en lignende avtale også mellom Norge og Sovjetunionen. Norge var nå det eneste landet i Europa med grense til Sovjetunionen som landet ikke hadde noen militæravtale med.²⁰ Den norske regjeringen kontaktet både Storbritannia og USA for å høre om hvilken støtte Norge kunne få dersom det kom et slikt paktforslag. Beskjeden fra britene var imidlertid nedslående. Det ville kreve en samarbeidsavtale mellom de to landene, og britene hadde på dette tidspunktet ikke de økonomiske midlene til å kunne garantere for Norge.²¹

Den svenske regjeringen, som nettopp etter eget syn hadde bidratt til å sikre finsk sikkerhet, foreslo da å forhandle om et skandinavisk forsvarssamarbeid, mellom Norge, Sverige og Danmark. Dette arbeidet tok til i mai 1948, men brøt sammen våren 1949, før Norge og Danmark meldte seg inn i NATO 4. april 1949.

Gjennom forhandlingene kom en rekke uenigheter til syne, spesielt mellom Norge og Sverige. For Sverige var det helt åpenbart at en felles nordisk nøytralitet var å foretrekke, fremfor en allianse med vestmaktene. Ved å se de svenske lærdommene etter arbeidet med VSB-avtalen i sammenheng med forsvarsforhandlingene, er det lett å se hvorfor nøytraliteten ble holdt så høyt. Hvis den kunne brukes i forhandlinger med Sovjetunionen, måtte det også være mulig å bruke den i forhandlinger med Norge og Danmark.

Dette viste seg imidlertid ikke å holde mål. For

to land som hadde vært okkupert for under fire år siden var det utenkelig å ta utgangspunkt i å forholde seg nøytrale dersom det skulle oppstå en ny stormaktskonflikt. Også i USA og Storbritannia kom det negative reaksjoner på tanken om et nøytralt forbund. Sverige opplevde at den nøytraliteten som ble verdsatt så høyt i Finland, og tilsynelatende også i Sovjetunionen, ikke hadde en like høy stjerne andre steder.

En annen grunn til at forsvarsforhandlingene strandet, var at det var et utbredt syn i svensk strategi at det kunne komme et angrep fra vest, altså at Skandinavia også kunne besettes av vestmaktene. Etter det svenske synet, var en trussel fra øst i stor grad nøytralisert gjennom VSB-avtalen. Det finsk-sovjetiske forholdet var nå formalisert, med tydelige regler for hvordan de to statene skulle forholde seg til hverandre under en potensiell konflikt. Det som nå kunne true skandinavisk sikkerhet, var dersom vestmaktene skulle ønske å okkupere Skandinavia ved en konfrontasjon med Sovjetunionen.²² Dette var noe som gikk igjen i analyser i det svenske militæret gjennom hele 1948, og var ikke helt lagt vekk før den felles-skandinaviske forsvarskommisjonen kom med sin rapport vinteren 1949.²³

GARANTERTE OMRÅDER, ELLER MANGELN PÅ DEM

Samtidig var den svenske regjeringen klar over at dersom Sovjetunionen skulle angripe et Skandinavia som hadde inngått forsvarssamarbeid, ville Sverige være den sterkeste makten. De to nabolandene hadde, etter fem år med okkupasjon, et forsvar i ruiner. Diskusjonen gikk derfor om Sverige ville være i stand til å forsvare hele Skandinavia. I løpet av 1948 var både den svenske utenriksministeren Östen Undén og den svenske forsvarssjefen Helge Jung inne på tanken om å utelate deler av Skandinavia fra de områdene som kunne garanteres for. Beslutningen om å ikke garantere for oversjøisk territorium som Svalbard, Jan Mayen, Grønland og Færøyene nådde helt ut til mediene, og forarget nordmennene.²⁴ Den svenske delegasjonen til utredningen av skandinavisk forsvar var inne på å utelate hele Danmark, men gikk bort fra tanken da dette ikke ville være «politisk og psykologisk mulig».²⁵ I interne møter var Undén interessert i muligheten til også å utelate

Nationen 26.02.1948.

hele Finnmark.²⁶ Disse diskusjonene vitner om dårlig forståelse for de norske synspunktene. Noe av det første nordmennene hadde lagt frem i det innledende møtet om forsvarssamarbeidet i mai 1948 var frykten for at et sovjetisk angrep mot Svalbard eller Finnmark som ikke ville utløse noen storkrig, grunnet manglende sikkerhetsgarantier.²⁷

Den svenske forsvarsministeren Allan Vougt av den oppfattelse at hverken Sovjetunionen eller USA ville ha noen interesse i en okkupasjon av Skandinavia. Landene lå for langt unna, og ville derfor spares under en potensiell konfrontasjon. Dersom Skandinavia likevel ble angrepet av Sovjetunionen, ville Sverige kunne oppholde de sovjetiske styrkene lenge nok til at USA ville komme til unnsetning. Og det ville de, selv om det ikke skulle finnes noen formelle avtaler mellom USA og Skandinavia.²⁸ Norge hadde derfor alt å vinne på å gå inn i et forsvarssamarbeid med Sverige, som Vougt skrev i et intervju med den norske avisen *Morgenbladet* i mai 1948.²⁹

Det vitner om et paradoks i det svenske trusselbildet. Skandinavia var på samme tid truet og ikke truet. Angrepene kunne komme både fra vest og fra øst, men Sverige ville kunne oppholde

Sovjetunionen før de kunne bryte gjennom mot Norge. Likevel ville ikke Sverige kunne garantere for hele Skandinavia. USA ville hjelpe uansett, selv om svenskene ikke ønsket noen formelle bindinger til vestmaktene.

Det vitner om en sterk tro på internasjonale spilleregler når svenskene først anser VSB-avtalen som en nøytralisering av trusselen fra øst, og deretter setter sin lit til at USA vil komme til unnsetning uansett. Dette holdt imidlertid ikke mål i nabolandene, som igjen hadde krigen å vise til i spørsmålet om hva kan kunne forventes av hjelp i en krigssituasjon.

UENIGHETER INTERNT I SVERIGE

I den svenske regjeringen, i embetsverket og militæret var et vidt spenn av oppfatninger om hvilken vei Sverige burde velge fremover.

Spesielt utenriksminister Östen Undén, Sveriges ambassadør i Moskva Rolf Sohlman og forsvarsminister Allan Vougt hadde en sterk tro på den svenske nøytraliteten, og dens verdi internasjonalt. På andre siden fantes dem som mente det var nødvendig med en vestvendig, el-

ler i alle fall en form for bånd vestover, for å unngå at Sverige skulle ende opp alene ved en stormaktskonflikt. Aller lengst unna regjeringens linje var den svenske ambassadøren i London, og senere i Washington D.C, Erik Boheman. Han var særdeles skeptisk til nøytraliteten og mente det fungerte mest som en historisk bekvemmelighet. I mai 1948 hadde han uttalt at hans personlige mening var at britene burde prøve å hindre et nøytralt skandinavisk forsvarsforbund fra å ta form, og at Sverige var best tjent med en vestvending.³⁰ Også utenriksråd Sven Grafström og forsvarssjef Helge Jung tilhørte den siden som ønsket en eller annen form for tilknytning vestover, selv om de ikke gikk like langt som Boheman.

Disse uenighetene ga også utslag i ondt blod mellom de ulike aktørene. Av dem som ønsket en mer vestvendt politikk, var det en utpreget skepsis mot spesielt utenriksminister Östen Undén og Sveriges ambassadør i Moskva Rolf Sohlman. Erik Boheman mente Sohlman helst så at Sverige ikke gjorde motstand dersom landet skulle bli angrepet av Sovjetunionen. I konspiratoriske former spekulerte Boheman i om Sohlman hadde ambisjoner om å ta makten i Sverige ved en okkupasjon, og sammenlignet ham med Vidkun Quisling under den tyske okkupasjonen av Norge.³¹

Når det gjaldt Undén, mente de mest vestvendte i embetsverket og forsvaret at det var på høy tid å bytte ham ut. Opp mot det svenske valget i 1948 møttes en rekke sentrale skikkelser i svensk forsvars- og sikkerhetspolitikk for å diskutere hvem som kom til å bli Undéns arvtaker. Erik Boheman, som da var ambassadør i London, viste åpent ambisjoner om å ta over utenriksministerposten. Han hadde til og med lansert seg som en potensiell utenriksministerkandidat til lederne i opposisjonen.³² Det sosialdemokratiske partiet vant imidlertid valget i september, og Östen Undén fortsatte som minister. Dette skuffet flere som hadde deltatt i diskusjonene om hans arvtaker.³³

Med så mye intern uenighet, er det likevel interessant å se at dette stort sett ikke ble oppfattet hverken i Finland, Norge eller andre land der Sverige diskuterte sikkerhetspolitikk i årene 1948-1949. Et par steder i kildene undrer finnene seg over hvorvidt alt er som det skal internt i Sverige, men i Norge går disse voldsomme uenighetene i større grad upåaktet hen.³⁴

KONKLUSJON

Sverige endte opp med å igjen stå alene, mens Norge og Danmark meldte seg inn i NATO. Finland var bundet til Sovjetunionen i sin vennskapspakt, og hadde dermed en kraftig innskrenket handlefrihet i utøvelsen av sin forsvars- og sikkerhetspolitikk. Det var enorm skuffelse i Sverige og i den svenske regjeringen da forsvarsforhandlingene strandet. Sveriges utenriksminister Östen Undén vurderte å gå av.³⁵ Sveriges statsminister Tage Erlander har senere kalt forhandlingene ett av sine største politiske nederlag.³⁶

Den svenske historikeren Bo Huldt, har fremmet det synet at de tre skandinaviske landenes forsvarspolitikker ikke egentlig ble så ulike, selv om to land ble med i NATO og ett stod utenfor. Huldt mener at svensk nøytralitetspolitikk ikke kunne ha blitt drevet med den kraften og selvsikkerheten som skulle kjennetegne den, uten dansk og norsk NATO-medlemskap.³⁷ Funnene i oppgaven følger denne teorien. En fellesskandinavisk nøytralitet gjennom et forsvarsforbund ville begrenset Sveriges evne til å handle selvstendig. I tillegg var det allerede i 1949 indikasjoner på at Norge og Danmark ville ha behov for omfattende hjelp fra vestmaktene. Dermed ville et Sverige i et forbund med disse to vanskelig kunne hevde at landet var helt alliansefritt. I begynnelsen av året 1948 hadde begge de to nabolandene en uavklart rolle i svensk sikkerhetspolitikk. Etter hendelsene som kulminerte i Norges NATO-medlemskap våren 1949 var imidlertid situasjonen mer avklart. Norge og Finland hadde nå foretatt hver sine valg, og Sverige kunne fortsette å drive sin nøytralitetspolitikk, med all den selvsikkerheten og iveren som dette krevde.

De to prosessene i Finland og Sverige hadde begge påvirket den svenske tanken om nøytralitet. Finland hadde fungert som en bekreftelse av den svenske nøytraliteten. Det hadde vært tydelig fra både finsk og sovjetisk side at Sverige og den svenske politikken var viktig, og utgjorde en forskjell. Med denne erfaringen i bakhodet skred svenskene til verks i de skandinaviske forsvarsforhandlingene. I denne prosessen fremstod Norge som en utfordrer for nøytraliteten. De to nabolandene hadde vidt forskjellige erfaringer å trekke på, og Norge hadde ikke den samme troen som Finland på at små staters vilje til å forbli nøytrale ville bety noe for en stormakt.

En stadig relevant problemstilling

Ved å se på VSB-avtalen og forsvarsforhandlingene under ett fra et svensk perspektiv, er det tydelig at det var et særdeles intrikat samspill i den nordiske sikkerhetspolitikken i 1948-1949. Av Finland ble Sverige direkte oppfordret både til å bistå med VSB-avtalen, og også forhindre en norsk vestvending. I diskusjonen med Norge var det adskillig mer uvillighet mot at Sverige skulle bistå. Sverige stod i midten, samtidig som de to nabolandene ble trukket mot hver sin stormakt.

Situasjonen i 1948-1949 kan også belyse noen av dilemmaene som Norden nå står overfor, når alle landene (snart) er NATO-medlemmer. I 1948 var det en bekymring for Sverige at Norges vestvending skulle ødelegge for den svenske bistanden til Finland. Det ville bli vanskelig for Sverige å drive en forutsigbar og konsistent politikk overfor Sovjetunionen dersom Norges veivalg var dramatisk annerledes fra de svenske. Også finnene fryktet at en norsk vestvending ville forverre Finlands situasjon.³⁸ Denne problemstillingen er igjen blitt aktualisert. Norges avskrekking, og beroligelse hviler tungt på de selvpålagte restriksjonene. Hva vil skje med denne politikken dersom Sverige eller Finland, tillater mer alliert aktivitet, eller aktivitet lenger øst enn det som er praksis i Norge? Det hjalp lite med svensk nøytralitet som

en beroligelse av Sovjetunionen dersom Norge vendte seg for mye mot vest, var tolkningen i Stockholm og Helsinki i 1948.³⁹ På samme måte vil det hjelpe lite med restriksjoner på militær aktivitet i Norge, dersom Finland og Sverige tillater det samme som Norge forbyr. Denne diskusjonen er allerede i gang. Finske diplomater og politikere har uttalt at Finland ikke nødvendigvis ønsker restriksjoner i sitt NATO-medlemskap, og blant annet kan være interesserte i NATO-baser i landet.⁴⁰ Samtidig er naturligvis rollefordelingen mellom de ulike landene en helt annen i dag. Et Norge som har hatt 70 år som NATO-medlem på å utvikle og befeste egen politikk, vil sannsynligvis ikke ha like store kvaler ved at nabolandene velger en annen tilnærming som Sverige hadde i 1949. Det er heller ikke en like voldsom ulikhet i de ulike landenes forsvarsevne. I 1949 stod Sverige som en av de sterkeste militærmaktene i Europa, men med naboer som hadde et svært svekket forsvar etter en ødeleggende krig.⁴¹

Når alle landene i Norden trolig snart trer inn i NATO, vil dette gi ytterligere muligheter for felles sikkerhetspolitiske løsninger, og nye tilnærminger til nabolandene. Det er en enorm omlegging av en politikk Sverige har drevet på med i 208 år som nøytral. Nå blir Sverige nødt til å finne sin nye rolle, både i Norden, i Europa og i verden.

SLUTTNOTER

- 1 Løkling, Ingeborg, "Broderfolk men ikke våpenbrødre? Norge og Finland i svensk sikkerhetspolitikk, 1948-49" Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2023
- 2 Jacobson, Egna vägar, 58.
- 3 Paasikivi, J.K. Paasikivis dagböcker 1944-1956, Andra delen, 171.
- 4 Jacobson, Egna vägar, 60.
- 5 Zetterberg, I skuggan av Stalin, 86.
- 6 Jacobson, Egna vägar, 58.
- 7 P.M av Undén 28. februar 1948, HP1 Af, vol. 64, Utrikesdepartementets arkiv, Riksarkivet i Stockholm
- 8 Kronvall, Olof, Den bräckliga barriären: Finland i svensk säkerhetspolitik 1948-1962 (Stockholm: Försvarshögskolan, 2003), 102.
- 9 PM av Undén 3. april 1948, HP1 Af vol. 189, Utrikesdepartementets arkiv, Riksarkivet i Stockholm
- 10 P.M av Undén, 16. mars 1948, HP1 Af, vol. 43, Utrikesdepartementets arkiv, Riksarkivet i Stockholm
- 11 Sohlman til Undén, 19.mars.1948, HP1 Af, vol. 43, Utrikesdepartementets arkiv, Riksarkivet i Stockholm
- 12 Kronvall, Den bräckliga barriären, 68.
- 13 Zetterberg, Kent, I skuggan av Stalin: en säkerhetspolitisk balansgång : Sveriges bevakning av Finlands öde 1944-49, Meddelande från Militärhistoriska avdelningen vid Strategiska Institutionen, (Stockholm: Probus, 1995), 12.
- 14 Kronvall, Den bräckliga barriären, 69.
- 15 Simosas, Stefan Henrik "Finlands diskreta eskort: De svenska statsledningens föreställningar om Finland 1945-1949" (Mastergrad Universitetet i Helsinki, 1997).
- 16 Noreen, Erik, Brobygge eller blockbildning? De norska och svenska utrikesledningarnas säkerhetspolitiska föreställningar 1945-1948 (Stockholm: Carlsson Bokförlag, 1994), 168.
- 17 Sohlman til Undén, 8. april.1948, HP1 Af, vol. 189, Utrikesdepartementets arkiv, Riksarkivet i Stockholm
- 18 Johansson til Undén, 18. mars 1948, HP1 Af, vol. 189, Utrikesdepartementets arkiv, Riksarkivet i Stockholm
- 19 PM av Undén 15. april 1948, HP1 Af, vol. 190, Utrikesdepartementets arkiv, Riksarkivet i Stockholm
- 20 Eriksen, Knut Einar, DNA og NATO: En redegjørelse for debatten og vedtakene i det norske arbeiderparti 1948-49., Gyldendals kjempetakler, (Oslo: Gyldendal, 1972), 74.
- 21 Njølstad, Olav, Jens Chr. Hauge – Fullt og helt (Oslo: Aschehoug, 2008), 331.
- 22 Tilly til Tham 9. april 1948, HP1 Af, vol. 190, Utrikesdepartementets arkiv, Riksarkivet i Stockholm
- 23 Sverdrup, Jakob, Inn i storpolitikken, 1940-1949 (Oslo: Universitetsforl., 1996).321.
- 24 Agder Tidend, 15. januar 1949
- 25 Den skandinaviske forsvarskomitéen, Betänkande angående möjligheterna och förutsättningarna för ett samarbete mellan de tre skandinaviska länderna på försvarets område, 14. januar 1949, HP20D, vol. 31, Utrikesdepartementets arkiv, Riksarkivet i Stockholm
- 26 Helge Jungs dagbok 11. desember 1948, B2:15, Krigsarkivet i Arninge.
- 27 PM av Undén, 8. mai 1945, Östen Undéns samling, L108:35, Kungliga biblioteket i Stockholm
- 28 PM av Vougt, 11. november 1948, L:108:35, Östen Undéns samling, Kungliga Biblioteket i Stockholm.
- 29 "Norge opplever ikke noe nytt 9. april," Morgenbladet, 20. mai 1948.
- 30 Alders, Gerard, "Swedish Neutrality and the Cold War, 1945-1949" (PhD Universitetet i Nijmegen, 1989),.114.
- 31 Weigelt, Karl, "VSB-paktens tilkomst i ljuset av den svenska diplomatiska rapporteringen från Helsingfors och Moskva november 1947- april 1948" (Bacheloroppgave Stockholms universitet, 1992),14.
- 32 Molin, Karl, Omstridd neutralitet: experternas kritik av svensk utrikespolitikk 1948-1950 (Tiden, 1991), 31.
- 33 Molin, Omstridd neutralitet, 32.
- 34 Paasikivi, Juho Kusti, J.K. Paasikivis dagböcker 1944-1956: De farliga åren (12.2.1947-16.2.1950).. Andra delen (Söderström, 1986) , 164.
- 35 Undén, Östen, Anteckningar 1918-1952, ed. Karl Molin (Kungl. Samfundet för utgivande av handskrifter rörande Skandinaviens historia, 2002),. 272.
- 36 Erlander, Tage, Dagböcker: 1945-1949, ed. Sven Erlander (Gidlund, 2001). 207.
- 37 Huldt, "Förord," 3.
- 38 Holst, Johan Jørgen, Norsk sikkerhetspolitikk i strategisk perspektiv I: Analyse (Oslo: Norsk utenrikspolitisk institutt, 1967), 33.
- 39 Sohlman til Undén, 8. april.1948, HP1 Af, vol. 189, Utrikesdepartementets arkiv, Riksarkivet i Stockholm
- 40 Rapp, Ole Magnus, "Vil ikke ta finske forbehold," Klassekampen 22. november 2022. Også <https://www.dagsavisen.no/nyheter/verden/2023/04/16/finlands-nye-regjeringsparti-vil-ha-ny-base-i-nato-norden-og-laere-mer-om-atomvapen/>
- 41 Petersson, Magnus, "Sweden and the Scandinavian Defence Dilemma," Scandinavian Journal of History 37, no. 2 (1. mai 2012): 222.

IFS INSIGHTS

IFS Insights er et fleksibelt forum for artikler, kommentarer og papere innenfor Institutt for forsvarsstudiers arbeidsområder. Synspunktene som kommer til uttrykk i IFS Insights, står for forfatterens regning. Hel eller delvis gjengivelse av innholdet kan bare skje med forfatterens samtykke.

Redaktør: professor Kjell Inge Bjerga

INSTITUTT FOR FORSVARSSTUDIER

Institutt for forsvarsstudier (IFS) er en del av Forsvares høgskole (FHS). Som faglig uavhengig høgskole utøver FHS sin virksomhet i overensstemmelse med anerkjente vitenskapelige, pedagogiske og etiske prinsipper (jf. Lov om universiteter og høyskoler § 1-5).

Direktør: professor Kjell Inge Bjerga

Institutt for forsvarsstudier
Akershus festning, bygning 10
Postboks 1550 Sentrum
0015 OSLO

E-post: fhs.ifs.info@mil.no

Foto: https://www.google.no/search?sca_esv=580505413&hl=no&q=norden+i+nato&tbm=isch&source=lnms&sa=X&ved=2ahUKEwimh_mv080CAxWBExAIHbEUDcEQ0pQJegQIDBAB&biw=1197&bih=838&dpr=2#imgrc=FAYQPqIccSnWDM'

OM FORFATTEN

Ingeborg Løkling leverte sin mastergrad i historie ved UiO våren 2023, med mastergradsstipend fra IFS. Hun har bakgrunn fra studier i historie og statsvitenskap, samt som praktikant både i UD og i FD.

